

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з наукової роботи
Микола ДИВАК
_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

“Технології обчислювального інтелекту”

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Галузь знань – **12 Інформаційні технології**

Спеціальність – **123 “Комп’ютерна інженерія”**

освітньо-наукова програма – «Комп’ютерна інженерія»

Кафедра комп’ютерної інженерії

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	2	20	20	110	150	2

Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робоча програма складена на основі освітньо-наукової програми підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня – доктора філософії, галузі знань 12 «Інформаційні технології» спеціальності 123 «Комп’ютерна інженерія» затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 9 від 31.05 2023 р.)

Робочу програму склав д.т.н., професор кафедри комп’ютерної інженерії Олег БЕРЕЗЬКИЙ

Затверджено на засіданні кафедри комп’ютерної інженерії, протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

Леся ДУБЧАК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності «Комп’ютерна інженерія», протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Голова ГЗС, гарант ОП
д-р. техн.наук, проф.

Олег БЕРЕЗЬКИЙ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “Технології обчислювального інтелекту ”

Опис дисципліни “ Технології обчислювального інтелекту ”

Дисципліна “Технології обчислювального інтелекту ”	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 12 - Інформаційні технології	Статус дисципліни – обов’язкова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів	Спеціальності – 123 “Комп’ютерна інженерія”	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> Семестр: <i>Денна – 2</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – доктор філософії	Лекції: <i>Денна – 20</i> Практичні заняття: <i>Денна – 20</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: <i>Денна – 80</i>
Тижневих годин: з них аудиторних:		Вид підсумкового контролю <i>Денна: 2 семестр - екзамен</i>

2. Мета і завдання дисципліни “Технології обчислювального інтелекту”

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Метою дисципліни. Метою вивчення дисципліни “Технології обчислювального інтелекту” є вивчення методів і алгоритмів обчислювального інтелекту, набуття практичних навиків проектування та програмування систем обчислювального інтелекту.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

Завдання дисципліни такі :

- знати основні напрямки досліджень обчислювального інтелекту;
- використовувати сучасні алгоритми обчислювального інтелекту для розв’язку задач прогнозування, побудови систем підтримки прийняття рішень ;
- вміти використовувати сучасні засоби середовища MatLab і бібліотеки TensorFlow.

2.3 Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

СК05. Здатність ефективно застосовувати методи аналізу, математичне моделювання, виконувати натурні та обчислювальні експерименти при проведенні наукових досліджень у сфері комп’ютерної інженерії.

2.4. Результати навчання

В результаті вивчення дисципліни аспірант повинен:

РН05. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп’ютерного моделювання, наявні літературні дані.

РН07. Застосовувати загальні принципи та методи математики, інформатики та інших наук, а також сучасні методи та інструменти, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для провадження досліджень у сфері комп’ютерної інженерії.

РН09. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи

3. Програма навчальної дисципліни “Технології обчислювального інтелекту”

Тема 1. Нейронні мережі

Поняття обчислювального інтелекту. Основні напрямки обчислювального інтелекту. Структура нейронної мережі. Основні компоненти нейронної мережі. Навчання нейронної мережі. Література: 1-12.

Тема 2. Методи кластерного аналізу

Поняття кластерного аналізу. Критерії якості та метрики кластерного аналізу. Методи на основі прототипів. Ієрархічні методи. Методи на основі густини даних. Література: 1-12.

Тема 3. Генетичні алгоритми

Біологічні принципи побудови генетичних алгоритмів. Класичний генетичний алгоритм. Генетичні оператори: репродукція, мутація, оператор схрещування. Використання генетичних алгоритмів в задачах комбінаторної оптимізації. Література: 1-12.

Тема 4. Роеві алгоритми

Біологічні основи роевих алгоритмів. Алгоритми мурашиних колоній. Алгоритми бджолоїної колонії. Застосування алгоритмів мурашиних колоній для в задачах комівояжера. Застосування алгоритмів бджолоїної колонії для задач оптимізації. Література: 1-12.

Тема 5. Нечіткі системи

Нечіткі множини та операції над ними. Функції належності. Нечіткі бази продукційних правил. Алгоритми нечіткого логічного виведення. Література: 1-12.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Технології обчислювального інтелекту» (денна форма навчання)

	Кількість годин	
	Лекції	Практичні заняття
Тема 1. Нейронні мережі	4	8
Тема 2. Методи кластерного аналізу	4	6
Тема 3. Генетичні алгоритми	4	
Тема 4. Роеві алгоритми	4	
Тема 5. Нечіткі системи	4	6
Разом	20	20

5. Тематика практичних занять

Практична робота №1

Тема: Згорткові нейронні мережі на мові Python.

Мета: Одержати практичні навички для проектування та використання згорткових нейронних мереж на мові програмування Python з використанням бібліотеки Tensorflow.

Питання для обговорення:

1. Структура згорткових нейронних мереж
2. Використання бібліотеки Tensorflow для проектування та програмування згорткових мереж.

Література: 1-12.

Практична робота №2

Тема: Кластерний аналіз даних

Мета: вивчення алгоритмів кластерного аналізу.

Питання для обговорення:

1. Методи навчання без вчителя.
2. Алгоритми кластерного аналізу.

Література: 1-12.

Практична робота №3

Тема: Моделювання нечіткої системи засобами MatLab

Мета: Отримати навички побудови нечітких систем та їх моделювання

Питання для обговорення:

1. Ознайомлення з нечіткою логікою.
2. Ознайомлення із засобами FuzzyLogic Toolbox середовища MatLab

Література: 1-12.

6. Самостійна робота

№ п/п	Тематика	К-сть годин
1.	Поняття обчислювального інтелекту.	4
2.	Основні напрямки обчислювального інтелекту.	4
3.	Структура нейронної мережі.	4
4.	Основні компоненти нейронної мережі.	4
5.	Навчання нейронної мережі.	4
6.	Поняття кластерного аналізу.	4
7.	Критерії якості та метрики кластерного аналізу.	4
8.	Методи на основі прототипів.	4
9.	Ієрархічні методи.	4

10.	Методи на основі густини даних.	4
11.	Біологічні принципи побудови генетичних алгоритмів.	4
12.	Класичний генетичний алгоритм.	4
13.	Генетичні оператори: репродукція, мутація, оператор схрещування.	4
14.	Використання генетичних алгоритмів в задачах комбінаторної оптимізації.	4
15.	Біологічні основи роевих алгоритмів	4
16.	Алгоритми мурашиних колоній.	4
17.	Алгоритми бджолоїної колонії.	4
18.	Застосування алгоритмів мурашиних колоній для в задачах комівояжера.	4
19.	Застосування алгоритмів бджолоїної колонії для задач оптимізації.	4
20.	Нечіткі множини та операції над ними.	4
21.	Функції належності.	4
22.	Нечіткі бази продукційних правил.	4
23.	Алгоритми нечіткого логічного виведення.	4
Разом:		80

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі з використанням мультимедіапроектора та інших ТЗН; практичні заняття, обов'язково в комп'ютерному класі; самостійна робота студентів; пошук інформації в Інтернет.

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- виконання практичних завдань;
- виступи на наукових заходах;
- екзамен.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Технології обчислювального інтелекту» визначається за шкалою оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)

65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	FuzzyLogic Toolbox середовища MatLab	1-5
2.	Операційні системи (Windows, Unix)	1-5
3.	Бібліотека TensorFlow	1-5

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Berezsky O., Pitsun O., Melnyk G., Datsko T., Izonin I., Derysh B. An Approach toward Automatic Specifics Diagnosis of Breast Cancer Based on an Immunohistochemical Image. *Journal of Imaging*, 2023, 9(1), 12.
2. Tsmots I. G., Berezsky O. M., Berezkyu M. O. “Methods and hardware to accelerate the work of a convolutional neural network”. *Applied Aspects of Information Technology*. Publ. Nauka i Tekhnika. Odessa: Ukraine. 2023; Vol.6 No.1: 13–27.
3. Bazylevych L., Berezsky O., Zarichnyi M. Frechet fuzzy metric. *Matematychni Studii*. 2022. Vol. 57, No.2. P. 210-215.
4. Development Of Modules Of Neuro-Like Cryptographic Encryption And Decryption Of Data And Their Implementation On FPGA, / I. Tsmots V. Rabyk, O. Berezky Y. Lukaschuk, V. Teslyuk // 2021 IEEE 16th International Conference on the Experience of Designing and Application of CAD Systems (CADSM), 2021, pp. 53-57 (Scopus)
5. Шлезінгер М.І. Розв'язок оптимізаційних задач структурного розпізнавання на основі їхньої репараметризації. *Control systems and computers*, 2022, № 1. С. 15-23
6. Berezsky O., Pitsun O., Melnyk G., Batko Y, Derysh B., Liashchynskyi P. Application Of MLOps Practices For Biomedical Image Classification. *CEUR Workshop Proceedings* [this link is disabled](#), 2022, 3302, pp. 69–77 (Scopus)
7. Berezsky O., Liashchynskyi P., Pitsun O., Liashchynskyi P., Berezkyu M. Comparison of Deep Neural Network Learning Algorithms for Biomedical Image Processing. *CEUR Workshop Proceedings* [this link is disabled](#), 2022, 3302, pp. 135–145.
8. Субботін С. О. Нейронні мережі: теорія та практика: навч. посіб. – Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. – 184 с
9. Oleh Berezsky, Oleh Pitsun, Bohdan Derysh, Tamara Datsko, Kateryna Berezka, Nadiya Savka. Automatic Segmentation of Immunohistochemical Images based on U-NET Architectures. *Proceedings of the 4th International Conference on*

- Informatics & Data-Driven Medicine, Valencia, Spain, November 19 - 21, 2021. P. 22-33.
10. Berezsky, O., Pitsun, O., Melnyk, G., Koval, V., Batko, Y. (2023). Multi-threaded Parallelization of Automatic Immunohistochemical Image Segmentation. In: Hu, Z., Wang, Y., He, M. (eds) *Advances in Intelligent Systems, Computer Science and Digital Economics IV. CSDEIS 2022. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, vol 158. pp. 266–275.
  11. Архітектура та реалізація базових компонентів системи нейромережевого захисту і кодування передачі даних. /Цмоць І. Г., Опотяк Ю. В., Різник О. Я., Березький О. М., Лукащук Ю. А. Український журнал інформаційних технологій. 2022, Т. 4, № 1. С. 53-62. (фахове видання)
  12. Berezsky O., Pitsun, O., Liashchynskyi P., Derysh B., Batryn N. *Computational Intelligence in Medicine. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies* this link is disabled, 2023, 149, pp. 488–510. Springer, Cham. (Scopus)
  13. Berezsky O., Zarichnyi M. (2021) *Metric Methods in Computer Vision and Pattern Recognition*. In: Shakhovska N., Medykovskyy M.O. (eds) *Advances in Intelligent Systems and Computing V. CSIT 2020. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 1293. Springer, Cham.
  14. Russell S. *Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control*. Viking, 2019. 349 p.
  15. Sebastian C. *Machine Learning for Beginners*. KDP Publishing, 2019. 163 p.
  16. Stone J.V. *Artificial Intelligence Engines: A Tutorial Introduction to the Mathematics of Deep Learning*. Sebtel Press, 2019. 218 p.
  17. Aggarwal Ch. C. *Neural Networks and Deep Learning*. Chapman and Hall/CRC, 2023. 553 p.
  18. Метод агентно-орієнтованого прогнозування автомобільного трафіку в умовах обмеженості даних та ресурсів / ВМ Льовкін, СО Субботін, АО Олійник. // *Радіоелектроніка, інформатика, управління*. 2023. № 4. С. 99-110
  19. Subbotin S. A. Data clustering based on inductive learning of neuro-fuzzy network with distance hashing. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2022. 4. P-71.
  20. Троцько В.В. *Методи штучного інтелекту: навчально-методичний і практичний посібник* / В.В. Троцько. - К.: Університет "КРОК", 2020. 86 с.
  21. Шаховська Н. Б. *Системи штучного інтелекту: навч. посібник* / Н. Б. Шаховська, Р. М. Камінський, О. Б. Вовк. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 392 с.